

Hromadné žaloby v České republice optikou právní úpravy v EU

KATEŘINA ŠVEŘEPOVÁ, PETR ŘEZNIČEK*

Class actions in the Czech Republic through the lens of EU legislation

Summary: *The paper is focused on the legal regulation of collective proceedings in the Czech Republic in terms of EU legislation (Directive (EU) 2020/1828 of the European Parliament and of the Council on representative actions for the protection of collective interests of consumers and repealing Directive 2009/22/EC) and national legislation of selected EU Member States. It analyses and compares selected institutes of the legislation on collective proceedings, in particular the subject of the collective claimant, the effectiveness of the law on collective proceedings, the model of class actions, or their financing.*

The paper also addresses the issue of cross-border class actions. In this context, the authors ask how cross-border class actions will be applicable, what impact the setting of the parameters of class action legislation in EU Member States will have on their filing, or what are the risks associated with their filing.

Keywords: *collective redress, cross-border collective action, transposition of the directive*

Právní úprava hromadného řízení byla na úrovni Evropské unie přijata 25. listopadu 2020 ve formě směrnice Evropského parlamentu č. 1828/2020 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů (dále jen „Směrnice“).¹ Směrnice stanovuje několik pravidel a požadavků, jejichž transpozici jsou povinny jednotlivé členské státy zajistit. Ty však mají v mnoha ohledech relativně volné ruce – Směrnice dává velký prostor pro rozhodnutí, zda se členský stát vydá cestou minimalistické transpozice Směrnice, nebo zda přistoupí k rozšíření její věcné působnosti či dalších pravidel, čímž by se otevřely pomyslné dveře k možnosti podání hromadné žaloby ve větším množství případů, než stanovuje samotná Směrnice.

Hromadná žaloba jako evropský nástroj

Cílem Směrnice je harmonizovat právní úpravu hromadných žalob v jednotlivých členských státech tak, aby byla v základních parametrech sjednocena s menšími či většími odchylkami, které však nebudou popírat účel hromadných žalob dle Směrnice.

Přijetí Směrnice tak pro členské státy znamená povinnost zajistit její transpozici do

vnitrostátních právních předpisů v případě, že doposud nedisponují obdobným nástrojem hromadné ochrany práv či oprávněných zájmů spotřebitelů. Ostatní členské státy s již existující právní úpravou hromadného řízení na ochranu práv či oprávněných zájmů spotřebitelů mohou i nadále tento původně ryze vnitrostátní předpis využívat za předpokladu, že jej alespoň v minimálních požadavcích přizpůsobí pravidlům Směrnice. V opačném případě by musely přijmout další vnitrostátní předpis odpovídající Směrnici, který by působil vedle již stávající právní úpravy.

Povinnost transponovat Směrnici měla Česká republika splnit již k 25. prosinci 2022. S ohledem na dosavadní stav přijetí příslušné vnitrostátní právní úpravy je tak k dnešnímu dni zjevné, že celý proces nabírá značné zpoždění. Jak velké, o tom rozhodne především další vývoj v rámci legislativního procesu na půdě Parlamentu České republiky. Další důležitý milník byl nicméně již 25. června 2023, kdy dle Směrnice již měly být ve vnitrostátním právu účinné příslušné předpisy provádějící Směrnici. Prodleva mezi předpokládaným a faktickým datem účinnosti právní úpravy hromadných žalob samozřejmě může otevírat otázky týkající se přímého či nepřímého účinku Směrnice, byť se domnívám, že

* Autoři působí jako advokáti v CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ s. r. o., advokátní kancelář.

¹ EUR-Lex – 32020L1828 – CS – EUR-Lex [online]. Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32020L1828>

tyto úvahy jsou liché, neboť nejsou naplněny požadavky kladené judikaturou Soudního dvora EU na přiznání přímého či nepřímého účinku Směrnice.²

V řadě evropských zemí, jako například Švédsko, Belgie, Itálie, Francie či Polsko, jsou již hromadné žaloby v různých podobách uplatňovány několik let. Intenzita jejich využívání se nicméně liší. Nejvíce hromadných žalob bylo doposud podáno či projednáno v Nizozemsku,³ přičemž se jedná o nižší desítky hromadných žalob. Oproti tomu nejméně hromadných žalob je tradičně podáváno kupříkladu ve Švédsku. V zásadě totožná je působnost jednotlivých právních úprav „klasické“ hromadné žaloby (tj. ve smyslu Směrnice), která je zaměřená na spotřebitelské spory. Právní úprava hromadného řízení omezená pouze na oblast spotřebitelských sporů je např. ve Finsku⁴ nebo Irsku.^{5, 6} Případné odchylky ve vztahu k rozšíření působnosti hromadných žalob jsou spíše výjimkou – poukázat lze například na Nizozemsko,⁷ kde lze hromadnou žalobu použít na veškeré občanskoprávní spory. Absolutní výjimku pak představuje bulharská právní úprava, která umožňuje podání hromadných žalob ve všech oblastech práva.⁸

Právní úpravy jednotlivých států, ať už se jedná o účinné úpravy či teprve diskutované návrhy, se pak liší zejména ve vymezení osoby hromadného žalobce nebo zvoleného režimu hromadného řízení (režim přihlašovací – opt-in vs. režim odhlašovací – opt-out). V případě osoby hromadného žalobce lze právní úpravy rozdělit na ty státy, jež preferují organizace zabývající se ochranou spotřebitelů (Česká republika, Slovensko, Irsko, Řecko či Belgie), a dále ty, jež toto právo přiznávají pouhým skupinám spotřebitelů, resp. ad hoc sdružením – bez nutnosti záštity skupiny spotřebitelů pod spotřebitelskou organizací (Německo, Lucembursko, Francie či Švédsko). Výjimku z tohoto dělení pak představuje Finsko, dle jehož právní úpravy je osobou oprávněnou

k podání hromadné žaloby pouze spotřebitelský ombudsman. V otázce režimu hromadných žalob pak panuje podobná dichotomie, v níž však v jednotlivých právních úpravách evropských států jednoznačně převažuje režim opt-in, tj. režim přihlašovací (např. Irsko, Německo, Itálie či Francie).⁹ Režim opt-out pak v rámci své právní úpravy zvolilo Bulharsko či Maďarsko. Mimo to některé státy využívají kombinaci obou režimů, jako je tomu například v Nizozemsku, Dánsku nebo v Belgii.¹⁰

Přeshraniční hromadné žaloby

Institut přeshraničních hromadných žalob je upraven v čl. 6 odst. 1 a 2 Směrnice, jež zní:

„1. Členské státy zajistí, aby oprávněné subjekty předem určené v jiném členském státě pro účely podávání přeshraničních zástupných žalob mohly podávat tyto zástupné žaloby u jejich soudů nebo správních orgánů.

2. Členské státy zajistí, aby v případě, že údajné porušení práva Unie podle čl. 2 odst. 1 má nebo by mohlo mít dopad na spotřebitele z různých členských států, mohlo zástupnou žalobu u soudu nebo správního orgánu členského státu podat několik oprávněných subjektů z různých členských států za účelem ochrany kolektivních zájmů spotřebitelů v různých členských státech.“

Ustanovení tak umožňuje, jak již z jeho citace vyplývá, aby subjekty oprávněné k podání přeshraniční hromadné žaloby dle pravidel stanovených v jednotlivých členských státech byly oprávněny podat takovou hromadnou žalobu i u soudu v jiném členském státě. Prakticky to bude znamenat, že subjekt registrovaný v České republice k podání přeshraniční hromadné žaloby bude oprávněn takovou hromadnou žalobu podat i na žalované podnikatele se sídlem v Německu, a to jak za poškozené české spotřebitele, tak za poškozené německé, rakouské či další spotřebitele.

² Jako příklad lze uvést rozhodnutí Soudního dvora EU C-41/74 *Van Duyn*, C-148/78 *Ratti*, C-152/84 *Marshall*, C-144/04 *Mangold* či C-6/90 *Franovich*.

³ *JD Supra* [online]. Dostupné na <https://www.jdsupra.com/legalnews/class-action-filings-on-the-rise-in-1355797/#:~:text=The%20Netherlands%20was%20the%20second%20most%20common%20jurisdiction%20for%20filings%20with%2013%25%20over%20the%20same%20period>

⁴ *Finland: Collective Redress Directive aims to unify the fragmented class action legislation within the EU – what will change in Finland? – BIRD & BIRD* [online]. Dostupné na <https://www.twobirds.com/en/insights/2021/global/collective-redress-directive>.

⁵ *Ireland: Consumer Class Actions – Floodgates Opening Soon?* – Mason Hayes & Curran LLP [online]. Dostupné na <https://www.mhc.ie/latest/insights/consumer-class-actions-floodgates-opening-soon>.

⁶ I v těchto státech může být (a často je) hromadná žaloba doplněna o různé právní nástroje či zjednodušující postupy pro hromadné uplatňování různých specifických práv, ať už cestou soudního či správního řízení, obdobně jako v případě České republiky např. právo na dorovnání protiplnění v případě vytěsnění menšinových akcionářů hlavními akcionáři.

⁷ *Netherlands: Class actions – litigation, policy and latest developments* [online] [vid. 2023-05-26]. Dostupné na <https://globalcompetitionreview.com/hub/class-actions-hub/2022/article/netherlands-class-actions-litigation-policy-and-latest-developments>

⁸ *European e-Justice Portal – Enforcement* [online] [vid. 2023-05-26]. Dostupné na <https://e-justice.europa.eu/37165/EN/enforcement?BULGARIA&member=1>.

⁹ *European Justice Forum* [online]. Dostupné na <https://europeanjusticeforum.org/glossary/opt-out-and-opt-in-collective-actions/>

¹⁰ *CMS Law* [online]. Dostupné na <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-european-class-actions>.

Příslušnost soudů ve vztahu k podávání přeshraničních hromadných žalob se v jednotlivých členských státech řídí pravidly uvedenými v čl. 17 až 19 Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „Brusel I bis“), na což odkazuje mj. i bod 21 preambule Směrnice. Standardně tak budou v případě podání hromadné žaloby příslušné soudy členského státu podle místa bydliště či sídla žalovaného smluvního partnera či vždy případně dle bydliště spotřebitele. Dle konkrétních nároků se však mohou příslušnosti soudů lišit. V případě nároku na vydání bezdůvodného obohacení, jakožto kvazideliktu, a v případě nároků ve věci náhrady škod či újmy pak bude příslušný soud dle místa, v němž došlo nebo může dojít ke škodné události dle ustanovení čl. 7 odst. 2 Brusel I bis, dále v případě nároků z vadného plnění z kupní smlouvy pak bude příslušný soud dle místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn dle ustanovení čl. 7 odst. 1 písm. a) Brusel I bis. Vycházíme-li z aktuálního návrhu zákona o hromadném řízení (dále jen „návrh ZoHŘ“), tak v České republice by měl být ve věcech hromadných žalob vždy v prvním stupni příslušný Městský soud v Praze.

Zavedení institutu přeshraničních hromadných žalob může mít typově význam zejména v rámci tzv. celounijních kauz, jež se výrazně dotýkají ochrany nároků spotřebitelů z více členských států. Typově se bude jednat například o již dlouhodobě probíhající kauzu Dieselgate, kdy v roce 2015 vyšlo najevo, že automobilka Volkswagen vybavovala své automobily softwarem schopným rozpoznat, že motor prochází laboratorním testem měření emisí, a dokázala tak krátkodobě snížit emise za účelem splnění emisních norem, resp. je tímto způsobem obejít. V důsledku tohoto jednání vznikla dotčeným zákazníkům jakožto spotřebitelům škoda ve formě snížení hodnoty vozu a dále nemajetkové újmy. O vymáhání těchto nároků v rámci EU, ale i celosvětově stále usiluje řada žalobců.

V rámci České republiky pak stojí za připomenutí nedávný rozsudek Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 8. 2. 2023, kdy soud rozhodl zamítavým výrokem o nároku více než sedmi tisíc spotřebitelů na náhradu škody a nemajetkové újmy v celkové výši 1,5 miliardy korun. Soud své rozhodnutí odůvodnil nikoliv neexistencí nároku spotřebitelů na náhradu újmy, nýbrž nemožností spotřebitelů sdružit se v rámci žaloby podané

společností SAFE DIESEL, s. r. o. Český právní řád totiž tuto možnost nezná. Je tedy více než zřejmé, že zakotvení možnosti podání hromadné žaloby v českém právním řádu by této situaci předešlo.

Typově obdobnými hromadnými kauzami, byť převážně nezaměřenými na spotřebitele, byly i další celoevropské kauzy jako tzv. německé mýto, stavební kartel v Rakousku (Baukartel) či kartel výrobců kamionů (Truck Cartel).

V případě podání přeshraniční hromadné žaloby dojde zcela logicky k problému s aplikací rozhodného práva, resp. s jeho výběrem. Směrnice v bodě 21 preambule k tomuto uvádí, že jí není dotčeno uplatňování pravidel mezinárodního práva soukromého týkajících se soudní příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí nebo rozhodného práva a rovněž Směrnice tato pravidla nestanovuje. Směrnice tak nezavádí žádný nový specifický režim a plně odkazuje na již zavedené postupy a instituty obsažené v platném komunitárním právu, zejména pak v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 (Řím I) a Brusel I bis.

V této souvislosti tak lze důvodně předpokládat, že hromadní žalobci budou mít tendenci podávat přeshraniční hromadné žaloby vždy u příslušného soudu státu, který bude mít pro ně nejvýhodnější právní úpravu. Tento fenomén se nazývá „forum-shopping“.

Vzhledem k navrhovanému investorskému principu financování hromadné žaloby se lze logicky domnívat, že stěžejním jazyčkem na vahách při výběru soudu v případě existence místní příslušnosti více soudů, resp. více členských států bude odměna hromadného žalobce v případě úspěchu v rámci hromadného řízení. Aktuální návrh ZoHŘ prozatím pracuje s dvěma variantami možné výše odměny žalobce, a to maximálně 5 % z výše přisouzeného plnění či maximálně 25 % z výše přisouzeného plnění. Je nepochybné, že hromadnému žalobci by měly být v případě úspěchu uhrazeny účelně vynaložené náklady, které mu vznikly v souvislosti s vedením hromadného řízení, což koresponduje i se zněním čl. 12 Směrnice. V kontextu výše uvedeného však není žádoucí, aby maximální výše odměny hromadného žalobce byla nastavena na 25 % z přisouzeného plnění. V opačném případě by mohlo hrozit zahlcení českých soudů přeshraničními hromadnými žalobami z důvodu vysoko nastavené odměny hromadného žalobce, což by samozřejmě motivovalo investory k podávání hromadných žalob v České republice.

Dalším problémem jsou i v případě hromadných žalob, včetně těch přeshraničních, možné překážky řízení dobře známé i z prostředí českého procesního práva, a to překážka věci zahájené (*litispendence*) a překážka věci rozsouzené (*rei iudicata*). Nicméně i v případě přeshraničních hromadných žalob se uplatní právní úprava překážky *litispendence* a souvisejících řízení obsažená v článku 29 an. nařízení Brusel I bis – soud členského státu, u něhož bylo řízení zahájeno později, je povinen toto řízení i bez návrhu přerušit do doby, dokud se neurčí jako příslušný ten soud, u něhož bylo řízení zahájeno jako první. Jakmile poté dojde k vyslovení příslušnosti tohoto soudu, veškeré ostatní soudy, u nichž bylo zahájeno řízení ve stejné věci později, se prohlásí za nepřislušné ve prospěch soudu příslušného. Výjimkou z tohoto pravidla je souběžné vedení hromadného a individuálního řízení v téže věci. Tuto možnost umožňuje jak Směrnice, konkrétně bod 46 jejího odůvodnění, tak český návrh ZoHŘ v § 26 jeho aktuálního znění. Je otázkou, jak účinná bude komunikace a koordinace mezi soudy jednotlivých členských států a zda skutečně nebude docházet k paralelnímu vedení hromadných řízení v různých státech EU.

V případě překážky věci rozsouzené a jejího dopadu na hromadné žaloby, včetně jejich přeshraniční varianty, bude mít vliv zejména režim přihlášení se, resp. odhlášení se z hromadného řízení. Pokud se spotřebitel nepřihlásí v rámci režimu opt-in do hromadného řízení, bude mu nadále zachováno právo podat ve stejné věci i individuální žalobu k uplatnění svého práva a *vice versa* (viz § 26 aktuálního návrhu ZoHŘ). Podobná situace může dále nastat, pokud spotřebitel odmítne navrhovaný smír ve věci v rámci hromadného řízení a následně zahájí v téže věci řízení individuální, neboť v takovém případě nebude soud vázán rozhodnutím vydaným v rámci hromadného řízení, jak vyplývá z bodu 46 preambule Směrnice.

Transpozice směrnice v EU

Povinnost transponovat Směrnici do vnitrostátních právních předpisů měly členské státy k 25. prosinci 2022, přičemž účinnost těchto předpisů je Směrnici stanovena na 25. června 2023. Většina členských států je však s transpozicí Směrnice pozadu. V současné době již příslušné vnitrostátní předpisy transponující Směrnici přijalo Nizozemsko, Itálie, Polsko či Maďarsko. Oproti tomu Portugalsko, Belgie a Rakousko doposud nezahájily legislativní

proces za účelem transpozice Směrnice. Zbytek členských států EU je v současné době v různých fázích samotné transpozice.

V České republice zveřejnilo Ministerstvo spravedlnosti v prosinci 2022 přepracovaný návrh ZoHŘ, který je aktuálně ve fázi ukončeného připomínkového řízení a před předložením návrhu Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Z navrhovaného znění zákona je patrné, že český zákonodárce se rozhodl jít cestou spíše minimalistické transpozice Směrnice. Obecně je možné takový přístup považovat za správný, jelikož představuje největší šanci na dosažení vysoké míry harmonizace právní úpravy v rámci EU, a to za předpokladu, že se stejnou cestou vydají i další členské státy. Zároveň se takto minimalizuje riziko rozdílnosti právní úpravy v jednotlivých členských státech a rizik s tímto souvisejících (viz výše zmíněný fenomén „forum-shopping“).

I přes nepochybně správné rozhodnutí autora návrhu ZoHŘ držet se co nejvíce minimalistické transpozice Směrnice před zákonodárci stojí rozhodnutí ohledně některých klíčových institutů, u nichž Směrnice neuvádí bezpodmínečná pravidla nebo je neupravuje vůbec, ačkoliv je jejich správné nastavení nezbytné pro zajištění dosažení účelu a řádného fungování hromadných řízení na straně jedné a ochrany žalovaných podnikatelů na straně druhé. Mezi takové otázky patří zejména vymezení pravidel pro registraci hromadných žalobců, zpětná účinnost navrhované právní úpravy, režim hromadného řízení či vymezení pravidel pro financování hromadných žalob.

K osobě hromadného žalobce

Směrnice v čl. 4 stanovuje minimální podmínky, jež musí subjekt splnit, aby mohl být zapsán na seznam subjektů oprávněných podávat přeshraniční hromadné žaloby. Těmito podmínkami jsou: (a) skutečnost, že subjekt je právnickou osobou, která byla řádně založena a která vykonávala veřejnou činnost v oblasti ochrany práv spotřebitelů nejméně 12 měsíců před podáním žádosti o určení za subjekt oprávněný k podání hromadné žaloby, (b) nezávislost na osobách, které nejsou spotřebiteli a které mají hospodářský zájem na podání hromadné žaloby, (c) neziskovost subjektu, (d) oprávněný zájem na vykonávání ochrany práv spotřebitelů, (e) skutečnost, že proti subjektu není vedeno insolvenční řízení a (f) subjekt vhodným způsobem zpřístupňuje informace o splnění výše zmíněných

podmínek, dále o zdrojích svého financování a o své organizační, řídicí a členské struktuře. Dle článku 4 odst. 5 Směrnice však tato kritéria nemusí být stanovena vnitrostátním právem pro subjekty, které budou podávat hromadné žaloby pouze v rámci svého členského státu.

Lze shrnout, že hlavním cílem těchto podmínek je zajistit, aby oprávněné zájmy spotřebitelů mohly hájit pouze subjekty, jež budou nezávislé, prosprotřebitelsky orientované a zejména pak neziskové. Splněním těchto podmínek má být mj. zaručeno, že hromadné žaloby nebudou zneužívány k šikanózním návrhům v rámci konkurenčních bojů mezi podnikateli. Je proto správné, že český návrh ZoHŘ počítá s jejich aplikací i na žalující subjekty působící pouze v rámci České republiky. Cestou stanovení podmínky neziskovosti, transparentnosti a přezkoumatelnosti vlastnické struktury „hromadných žalobců“ jdou i další členské státy, v jejichž právních rámcích je to zpravidla posíleno i nepřipuštěním odměny (a to ani ve výši 5 %, natož 25 %, jako je tomu v případě českého návrhu ZoHŘ).^{11, 12, 13}

Nad rámec navrhované právní úpravy lze uvažovat o uložení povinnosti neziskovým organizacím ve formě sjednání mandatorního pojištění profesní odpovědnosti pro případ vzniku újmy v důsledku pochybení v rámci vedení hromadného řízení obdobně, jako je tomu např. u advokátů.

Členské státy budou dále povinny připravit seznam národních subjektů, které budou určeny k podávání přeshraničních hromadných žalob, a tento pak nejpozději do 23. prosince 2023 předložit Evropské komisi.

Ke zpětné účinnosti zákona

Dalším diskutovaným problémem může být otázka tzv. zpětné účinnosti navrhovaného zákona, tedy zda bude možné hromadně žalovat i nároky vzniklé před nabytím účinnosti zákona. Aktuální návrh ZoHŘ nijak časově neomezuje podání hromadné žaloby na nároky vzniklé před nabytím účinnosti zákona. S ohledem na rozumnou míru právní jistoty a předvídatelnosti v právních vztazích však považují za žádoucí, aby byla zpětná účinnost

časově omezena. Inspiraci lze hledat například v navrhované slovenské právní úpravě, která omezuje uplatnitelnost nároků spotřebitelů hromadnou žalobou na nároky vzniklé z protiprávních jednání učiněných nejdéle tři roky před účinností zákona. Takové omezení by dávalo smysl i z toho důvodu, že obecná subjektivní promlčecí lhůta k uplatnění nároku před soudem je právě tříletá. Alternativně by bylo možné uvažovat o omezení hromadné žalovatelnosti pouze těch nároků, které vznikly nejdříve k 25. listopadu 2020, tj. ke dni přijetí Směrnice. Takový bod v minulosti lze považovat za nejspravedlivější, jelikož nejpozději v tento okamžik již muselo být všem podnikatelům zřejmé, že hromadné žaloby budou zavedeny. Hromadná žalovatelnost nároků vzniklých po tomto datu by tak nepředstavovala tak zásadní zásah do právní jistoty v právních vztazích, jako když by zákon žádná omezení nepředstavoval. Současně by spotřebitelům zůstala zachována i již zmiňovaná tříletá lhůta, resp. v tomto případě ještě o něco delší, jelikož účinnost zákona se předpokládá k 1. lednu 2024. V této souvislosti je podstatné zmínit, že Směrnice nijak neomezuje rozsah zpětné účinnosti ani její případné omezení.

S otázkou zpětné účinnosti úzce souvisí například i povinnost zpřístupnit za určitých okolností důkazy v hromadném řízení, což předpokládal návrh ZoHŘ zveřejněný v prosinci 2022.¹⁴ Podnikatelé totiž své produkty (zboží, služby a s nimi související dokumenty) v mnoha případech připravovali za zcela odlišného právního stavu, když Směrnice ještě nebyla přijata. Možnost vést hromadné řízení ve vztahu k nárokům vzniklým daleko v minulosti a souvisejícím například i s těmito souvisejícími dokumenty by představovalo flagrantní narušení legitimního očekávání, a to i přes dříve navrhované záruky ochrany obchodního či obdobného tajemství.

K režimu hromadných žalob

Co se týká režimu hromadných žalob, tak Směrnice ponechává na členských státech, zda hromadnou žalobu postaví na principu přihlašovacím (režim opt-in) nebo na režimu

¹¹ V Belgii je oprávněn hromadný žalobce účtovat pouze účelně vynaložené náklady na vedení soudního řízení a náklady na právní zastoupení. *CMS Law* [online]. Dostupné na <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-european-class-actions/belgium>.

¹² Ve Francii je hromadný žalobce oprávněn žádat náhradu nákladů vzniklých mu v souvislosti s podáním žaloby a rovněž náhradu nákladů na právní zastoupení v případě úspěchu ve věci. *CMS Law* [online]. Dostupné na <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-european-class-actions/france>.

¹³ V Lucembursku mohou být hromadnému žalobci nahrazeny v případě úspěchu ve sporu náklady za právní zastoupení a náhrada nákladů (škody) vzniklé vedením sporu, a to na základě zásady spravedlnosti. *CMS Law* [online]. Dostupné na <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-european-class-actions/luxembourg>.

¹⁴ Aktuální přepracovaný návrh ZoHŘ (po vypořádání připomínek od jednotlivých připomínkových míst) již se specifickou úpravou zpřístupnění důkazů nepočítá.

odhlašovací (opt-out), případně na kombinaci obou zmíněných principů.

V odhlašovací režimu se spotřebitel stává členem skupiny automaticky pouhým okamžikem zahájení hromadného řízení, resp. splněním podmínek stanovených pro vymezení členů skupiny. Záleží pak na každém spotřebiteli, zda se případně z hromadného řízení odhlásí či nikoliv. V tomto případě tak spotřebitel nemusí nijak právně konat, chce-li být účastníkem řízení, a oproti tomu je povinen právním jednáním navenek projevit svou vůli neúčastnit se hromadného řízení a zároveň tak vůči své osobě vyloučit následky plynoucí z rozhodnutí v takové věci.

Modifikaci odhlašovacího režimu Směrnice v článku 8 odst. 3 povinně ukládá v případě hromadného řízení, jehož předmětem bude opatření na zdržení se protiprávního jednání. V tomto případě však Směrnice nezakládá spotřebitelům oprávnění se z daného hromadného řízení odhlásit, případně vyloučit účinky proti sobě samému. Lze tak hovořit o jakémsi režimu zahrnutí všech spotřebitelů bez možnosti odhlášení. Takový stav však může být v mnoha případech v rozporu s účelem Směrnice, tedy s ochranou práv či oprávněných zájmů spotřebitelů. Je otázkou, jakým způsobem a jak často budou negatorní hromadné žaloby používány. Může se nicméně stát, že automatická závaznost rozhodnutí o hromadné žalobě na zdržení se bude mít na konkrétního spotřebitele negativní dopad v podobě například zákazu plnění uzavřené smlouvy. Plošný dopad zdržovacích žalob bez oprávnění spotřebitele vyloučit účinky proti sobě samému by nedůvodně popíral princip autonomie vůle, na kterém je postaveno soukromé právo. Je proto na zvážení, zda by s ohledem na znění Směrnice, která vyloučení účinků rozhodnutí v řízení o hromadné žalobě na zdržení nezakazuje, nebylo vhodné toto právo ve vnitrostátní úpravě hromadného řízení zakotvit.

V přihlašovací režimu se naopak spotřebitel stane členem skupiny na základě svého aktivního právního jednání, tj. přihlášením se stanoveným způsobem do hromadného řízení.

Česká republika se v aktuálním vládním návrhu zákona přiklonila k režimu opt-in. Stalo se tak po kritice vůči původnímu vládnímu návrhu zákona o hromadném řízení ze strany odborné veřejnosti,¹⁵ neboť původní návrh obsahoval právě režim odhlašovací. Hlavním zmiňovaným důvodem pro přihlášení se

k režimu opt-in byla zejména v českém právním řádu hojně přítomná zásada *vigilantibus iura*, tj. že práva patří těm, jež se o ně starají, a dále zásada autonomie vůle, jakožto další stěžejní zásada soukromého práva, dle níž je na každém jedinci, zda se rozhodne účastnit se řízení a obecně vstupovat do právních vztahů, jež mu zakládají práva a povinnosti. Za hranicí ústavnosti by bylo dle našeho názoru nutit potenciálního účastníka individuálního řízení, aby byl vázán důsledky rozhodnutí vydaného v hromadném řízení, aniž by předtím vyjádřil svou vůli být takovým rozhodnutím vázán.

Lze tak uzavřít, že režim opt-in je pro spotřebitele časově i administrativně výrazně méně náročný než uvažovaný režim opt-out, při němž by si museli spotřebitelé, tj. potenciální členové skupiny, neustále z veřejně dostupných zdrojů kontrolovat, zda nebyla podána hromadná žaloba ve věci, jež by se jich mohla týkat a z níž by se tak museli aktivně odhlásit. Režim opt-in tak pro spotřebitele představuje výrazně větší uživatelský komfort.

K financování hromadných žalob

Navrhovaná česká právní úprava počítá v souladu se Směrnicí s financováním hromadných žalob ze strany třetích osob. Tzv. investorský princip však s sebou nese riziko zneužití hromadné žaloby investorem z důvodu zaměření se na hospodářský zájem investora sporu na výsledku hromadného řízení a upozadění ochrany zájmů spotřebitelů. Kromě toho takový přístup zvyšuje riziko zneužití hromadné žaloby v konkurenčním boji mezi podnikateli, kdy jeden podnikatel může financovat hromadnou žalobu proti jinému podnikateli s cílem ho poškodit. Aktuálně jsou proto v rámci české právní úpravy jako pojistky proti zneužití hromadné žaloby navrhovány jednak specifické povinnosti žalobce uvádět na svých internetových stránkách informace o investovi, mající za cíl zvýšení transparentnosti struktury financování sporu, a dále i možnost soudu vyzvat žalobce ke změně investora. Dalším způsobem, jak zabránit zneužívání hromadných žalob investory s nekalými úmysly, je umožnění financování vedení hromadných řízení i prostřednictvím fondů. Hromadné žaloby postavené na investorském principu tak budou vždy rizikové jak pro spotřebitele, tak pro podnikatele. Ochrana obou stran sporu

¹⁵ Původní vládní návrh zákona o hromadném řízení předložený Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky dne 6. 3. 2020 jako sněmovní tisk č. 775 (<https://psp.cz/sqw/text/historie.sqw?o=8&T=775>).

tak bude z velké části záležet i na soudu, jehož úkolem bude pečlivě aplikovat veškerá pravidla, která bude zákon proti zneužití hromadných žalob obsahovat.

Závěr

Na základě výše uvedeného je tedy zřejmé, že Česká republika se při transpozici Směrnice do svého právního řádu vhodně vydala cestou nejmenšího odporu, když aktuální návrh ZoHR je z pohledu výše analyzovaných klíčových institutů minimalistickou transpozicí Směrnice bez výraznějších národních

specifik. Tento přístup rovněž zvolila řada dalších evropských států (viz komparace výše v článku), a lze tak předpokládat, že by mohlo být dosaženo vysoké míry harmonizace právní úpravy hromadných žalob v rámci států EU bez větších národních odchylek. Harmonizace této právní úpravy napříč státy EU je pak jednoznačným pozitivem jak pro spotřebitele, tak i pro podnikatele, a to zejména s ohledem na usnadnění podávání přeshraničních hromadných žalob při jejich souběžné regulaci a zavedení dostatečných pojistek a sankcí znesnadňujících jejich zneužití v konkurenčním podnikatelském prostředí.